

İNGİLTEREDE MAHALLİ İDARELER
ve
DEVLETLE OLAN MÜNASEBETLERİ

Asistan Vakur Versan.

Prof. Maitland «İngiliz mahalli idarelerinin tarihini yazmak ve teşkilâtını anlatmak hemen de imkânsızdır; çünkü her şehrin ayrı bir tarihi ve her kasabanın ayrı bir idare tarzı vardır» diyor.

Bu söz esas itibarile çok doğru olmakla beraber, mahalli idarelerin tarihi tekâmülünü tetkik etmek ve muhtelif şehirlere ayrı tarihlerde verilmiş olan beratları mukayeseli bir gözle incelemek suretiyle bazı esaslar bulmak da gayri kabil değildir.

İ -- İngilterede idarî taksimat :

İngilterede bizim anladığımız mânada idarî taksimat yoktur. Her vilâyet veya şehir tamamile kendine has bir idare şekline sahiptir. Mamafih bin senelik İngiliz tarihini tetkik edecek olursak ilk devirlerden zamanımıza kadar uzanan bu devredeki idare hercümerci içinden esas itibarile üç idare şeklinin temayüz ettiğini görürüz. Bunlar:

- 1) «Shire» yahut «County».
- 2) «Hundred» yahut «District».
- 3) «Township» yahut «Parish» dir.

Bunların içinde en mühimi Shire yahut County denilenidir. Bizim eyalet diyebileceğimiz bu taksimatta en büyük memur ve idare âmiri «Sheriff» dir. Saxonlar'ın ilk günlerinden Plantagenet'lerin son zamanlarına kadar Sheriff bu idarenin esas rüknüdür. On dördüncü asırda bunların bir kısım salâhiyetleri sulh hâkimlerine geçmiş ve 1888 tarihinden sonra da müntehap eyalet (county) meclislerine intikal etmiştir. Mamafih Sheriff elan mevcuttur.

Kent, Sussex, Middlesex, Essex, Norfolk, Dorset, Somerset gibi eski shire'ler Teuton kabilelerinin yerleşmeleriyle meydana gelmiştir

ve idare şekilleri kısmen halâ onların heptarchie (7 hâkim tarafından idare olunan) krallıklarını hatırlatır. Meselâ Kent Jutes Krallığını, Sussex Cenubi Saxonları, v.s.. hatıra getirir.

Her «Shire» de, mintakası dahilindeki «Hundred» ve «Township» lerin müntehap mümessillerle kısmen mansup azalardan teşekkül eden bir mahkeme mevcuttur. «Moot» ismi verilen bu mahkeme senede iki defa toplanarak teşrii, idarî ve kazaî meselelere dair kararlar alırdı. Buradaki başlıca uzuvlar «Alderman» (daha sonra Earl yani kont), «Bishop» (piskopos), ve Sheriff'dir.

Bunlardan birincisi merkezi temsil eden bir memur olup kral ve millî meclis «Witengamot» tarafından tayin edilirdi. Bishop, henüz tamamen devlet nüfuz ve mürakabesinden kurtulmayan bir makamı, yani kiliseyi temsil ediyor; Sheriff'e gelince, o da; daha ziyade kralın ve merkezî hükûmetin şahsî mümessili vaziyetinde olup, mahallî idarenin kazaî ve malî işlerinden krala karşı mesul bulunuyordu.

Norman istilâsından sonra bu şekil idarenin ehemmiyeti arttı. Mevcut müesseseleri kendi gayelerine intibak ettirmek hususunda üstat olan Norman kralları Sheriff ve Halk Mahkemesinde (Moot) kendi feodal sistemlerini tarsin edebilecek vasıflar gördüler. Bundan dolayı Sheriff ve mahkemesi muhafaza olunarak salâhiyetleri artırıldı.

Eğer Norman istilâsı İngiltereye Fransız feodalitesini ithal etmiş olsa idi, Anglo.Saxon idare şeklinin çok karakteristik bir vasfı olan serbest mahallî idare müesseseleri kaybolacaktı.

Krallık derebeylerine karşı açtığı mücadelede en güvenilir yardımcı mahallî idarelerden görmüştü. Kazançlar müteakıldı. Kral feodalisme karşı mücadelede halka istinad ediyor, halk da derebeylerinin zulmüne karşı en müessir hâmi olarak kralı buluyordu.

Henry I ve Henry II devirlerinde idare ve adliye sistemleri yeniden tanzim edilip merkezi «Curia» nın murakabe hakkı tanındığı zaman, merkez memurlarının gelmesinden evvel lâzım gelen bütün iptidai ve ihzarî muameleleri Sheriff yapardı. Bugün dahi Sheriff'in başlıca vazifesi, seyyar hakimin gelmesine tekaddüm eden işleri hazırlamak ve hâkimin hükümlerinin infazını temin etmektir.

Sheriff'in gittikçe azalan salâhiyetlerine en müessir darbeler Parlamento tarafından vurulmuştur. Avam Kamarasının zuhuru Shire meclisinin salâhiyetini gölgelemiş fakat aynı zamanda yeni ve ehemmiyetli bir vazife tahmil eylemiştir ki, o da Sheriff ve mahke-

mesinin şövalye (knight) intihap etmesidir. Sheriff'in bu vazifesi eyalet (County) intihaplarında bugün aynen bakidir.

«Hundred» e gelince; bu isim ya yüz Teuton'un bir mahalle yerleşmesinden, ya vergi tarhi hususunda nazarı itibara alınan bir kıstastan veyahut da «Shire» de yapılan dahili bir taksimattan dolayı verilmiştir. Saxonların son zamanlarında «Hundred Moot» (Hundred Mahkemesi) gerek kazaî ve gerekse idari her türlü ihtilâflara bakardı. Mahkeme 12 âzadan teşekkül eder ve her ay toplanırdı. Sheriff senede iki kere teftişe çıkar ve mıntakası dahilinde polis kaidelerine riayet edilmesine nezaret ederdi. Norman istilâsından sonra Hundred Mahkemesinin ehemmiyeti azaldı. Bunun sebebi kısmen derebeylerinin kendi malikâneleri veya arazileri dahilinde tesis ettikleri hususî mahkemeler, kısmen de sonradan krallığın kuvvetlenmesine çoğalan kraliyet mahkemeleridir.

«Township» ise tamamen ayrı nev'i şahsına münhasır bir teşekkül olup «local self-government» in (mahallî muhtar idare) bir taksimatıdır. Bütün İngiltere «Township» lere taksim edilmiştir. Yedinci asırdanberi «Township» kilise tarafından benimsenerek ruhanî teşkilâtın bir ünitesi olarak kabul edilmiş ve filiyatta rahibin oturduğu yer mânasına gelmek üzere adına «Parish» denmiştir.

Bir aralık Township veya Parish'in kayboluşuna şahit oluyoruz. Fakat ondördüncü asırda Tudorlar zamanında mahallî idarelerin islâhı sırasında yeniden ihya olunarak idarî taksimata esas tutulmuş ve başına da «Justice of the Peace» (Sulh Hâkimi) tayin olunmuştur. Bu kimse hem hâkim hem polis müdürü ve hem de idare âmiri idi. Mücrimlerin tecziyesinden, sükûnun devamından ve kanunların yürürlüğünden hep o mesuldü.

Oraltıncı asır büyük bir iktisadî inkılâba şahit oldu. Bu devirde Tudorlar işsizlik ve sefaletle mücadele ediyorlardı. 1600 tarihinde «Poor Law» (Fakirler Kanunu) neşrolundu. Bu kanuna göre Parish'lerde teşkilât yapılarak işsizlere iş bulunuyor, ihtiyar ve hastalara yardım ediliyor, çocuklara zanaat öğretiliyordu.

Bu teşkilât zamanla inkişaf ederek bilhassa 18 inci asırda İngilterenin sanayileşmesine büyük amil olmuş ve bu memleketin iktisadî, içtimaî ve dolayısıyla idarî hayatında en ehemmiyetli bir müessesese haline gelmiştir.

Siyasî demokrasinin inkişafının bir neticesi olarak Devletin gün geçtikçe mesuliyeti artmağa başlayınca, merkezi idare bunlardan bazılarını mahallî idarelere bırakmak istedi. Fakat bu yeni fonksi-

yonların hemen hepsi de malî mesuliyeti istilzam ediyordu Binaenaleyh bu işleri müntehap olmayan organlara bırakmak prensiplere aykırı bir hareket olurdu. «No taxation without representation» (temsîl olunmadan vergi verilmez) kaidesine göre mahallî idareler büyük meblâğlar vermeğe, sarfetmeğe icbar edilirlerse, kendileri doğrudan doğruya mahallî mükelleflere karşı mesul olmak icabediyordu.

Fakat islâhatı lüzumlu gösteren daha esaslı ve âcil sebepler de mevcut idi. Bilhassa 19 uncu asır içinde mahallî idareler gittikçe her cümerc içinde boğuluyordu. 1813 senesinde İngilterede vergi tarheden 27069 müstakil mahallî idare mevcuttu ve bunlar İngiliz vergi mükelleflerinden 18 türlü matrah üzerinden vergi alıyorlardı.

Bu müstakil idareler meyanında 52 County, 239 Municipal Borough, 70 Improvement Act Districts, 1006 Urban Sanitary Districts, 41 Port Sanitary Authorities, 577 Rural Sanitary Districts, 2051 School Board Districts, 424 Highway Districts, 853 Burial Board Districts, 649 Union, 194 Lighting and Watching Districts, 14946 Poor Law Parishes, 5004 Highway Parishes, 1300 Ecclesiastical Parishes mevcuttur.

Bütün bu karışıklık ne suretle meydana geldi?

On dokuzuncu asrın ikinci yarısındanberi parlamento İngiliz idare teşkilât ve mekanizmasını nüfusu süratle artan bir milletin süratle şartları değişen içtimâî hayatına intibak ettirmeğe çalışmakta idi. Bunun için kanun üzerine kanun yapıyor, ve her kanun yeni bir idarî fonksiyon meydana getirdiğinden bunları ifa maksadile yeni merciler meydana çıkıyordu.

Bu hercümercin önüne geçmek için yapılmak istenilen islâhatta başlıca iki nokta göz önünde tutulmuştur:

- 1 — Mercilerin tevhidî.
- 2 — İdarî taksimatın basitleştirilmesi.

1888 ve 1894 tarihli «Local Government Acts» kanunları bu düşüncelerin mahsulüdür. 1888 tarihli kanun «County Councils Act» namile maruf olup:

1 — 62 «Administrative County» eyalet ihdas etmiştir.

2 — Her eyalette bir «County Council» (Eyalet Meclisi) ihdas edilmiştir. Bu meclis 3 senelik bir müddet için vergi mükellefleri tarafından seçilen mümessillerle bunların üçte birini geçmemek şartı ile tayin edilen eşraftan teşekkül eder.

3 — Bu meclislerin idarî vazifeleri meyanına, hastahane, sanat

ve islah yurtlarının açılması, mahalli maliyenin kontrolu, yol ve köprülerin inşa ve muhafazası, bazı eyalet memurlarının tayini v.s. de ithal edilmiştir.

4 — «Justices of the Peace» Sulh Hâkimine yalnız kazâ hususat bırakılmıştır.

5 — Hâkimler ve eyalet meclisi âzaları arasında müşterek bir komisyon kurularak eyalet polis kuvvetinin murakabesi bu komisyona havale edilmiştir.

Bunlara zamimeten 1889 ve 1902 tarihli kanunlarla eyalet meclislerine mıntakaları dahilindeki ilk, orta ve yüksek tahsil müesseselerini kontrol salâhiyeti de verilmiştir.

1888 tarihli «County Councils Act» (Eyalet Meclisleri Kanunu) nu itmam eder mahiyette olmak üzere 1894 tarihinde «District and Parish Councils Act» neşredildi. Buna göre ise her «County» (eyalet) «District» lere ve bunlar da «Parish» lere taksim ediliyordu. Her «District» de ve nüfusu 300 ü geçen her «Parish» de bir müntehap meclis vardır. Nüfusu 300 den daha az olan Parishlerde ise memurların bir komisyonu vardır. Bütün bu meclisler mıntakaları dahilindeki her türlü beledi faaliyetlerden mesuldürler.

1888 ve 1894 tarihli kanunlar İngiliz mahalli idarelerinde görülen büyük hercümerci ortadan kaldırmak ve bir dereceye kadar bir nizam altına almak hususunda çok faydalı olmuştur.

II — İngilterede komün idaresi :

İngiltere ve Galler Memleketi ahâlisinin dörtte üçünden fazlası şehirlerde oturmaktadır. İki asır evvel bu nispet tamamen tersine idi. 1696 senesinde yapılan bir tahmine göre Londra ve diğer şehirler ve kasabalarda oturanların sayısı 1.400.000 kişi olarak hesaplanmıştır. Bu miktar umumî nüfusun % 24 ü gibi bir nispet arzeder. Köylerde oturanlar ise 4.100.000 yani %67 dir. 1901 senesinde yapılan bir tahriri nüfusta ise vaziyetin tamamen berakis olduğu görülmüştür. Yalnız Londra 4.536.063 kişilik nüfusu ile, iki asır evvelki bütün İngiliz ve Galli köylü nüfusundan fazla bir nüfusa sahip olmuştur. Bütün şehirler yekûnu 25.054.268 yahut umum nüfusun %77 si ve köylüler ise 7.471.242 yahut %33 ü idi. Kırk sene sonra bugün bu nisbetin şehirli lehine olarak daha ziyade arttığı bedihîdir. Bu hal İngiliz siyasi ve içtimâî hayatının aldığı istikametini vahametini göstermesi bakımından şayanı dikkattir.

İnsanların bir araya gelerek toplu bir halde yaşamalarına âmil

olan saik ne olursa olsun, dinî, iktisadî, yahut askerî; herhalde bir arada yaşamağa bir şehir kurmağa karar veren kimseler bir nizam bir teşkilât kurmağa ve kendilerine ziraî hayatta kâfi gelen teşkilâtın daha mükemmelini yapmağa mecburdurlar.

Bu teşkilâta Anglo.Saxon çiftçilerinin «Burgh» (köy) unu ve «Folkmoot» unu, derebeylerinin «Court Leet» (mahkemelerini) ve tüccarların «Merchant Guild» (Tüccar Birliklerini) bulmak kabildir.

Norman istilâsından evvel bütün şehirler ya kralın veyahut bir lordun arazisi dahilinde kurulmuş bulunuyordu. Bu şehirler idarî bakımdan Sheriff'e ve Shire Court denilen eyalet mahkemesine tâbi tutulmuşlardı. Mamafih hepsinin gayesi malî ve adli hususatta Sheriff'in mahallî nüfuzundan kurtulmak ve müstakil bir hale gelmekti. Şehirler bu muhtariyeti yavaş yavaş ve muhtelif yollardan gitmek suretile elde ettiler. Evvelâ arazisinde şehrin kurulduğu lorddan mahallî âdetleri tanıdığına dair ferman aldılar. Bu hiç te kolay olmadı, çünkü böyle bir imtiyazı elde etmek için mukaddem bir takım şartların tahakkuku lâzımdı: Evvelâ mahallî mahkemelerin salâhiyetinden muafiyet istihsal edip hususî mahkemeler tesis edebilme hakkını kazanmış olmak icabederdi. İkinci olarak da malî istiklâl lâzımdı. Bu malî muhtariyet de iki merhalede elde ediliyordu. İlk olarak zengin şehirlilerden teşekkül eden bir heyetin vergilerin tahsilinde Sheriff'in vazife ve salâhiyetlerini paylaşma ve «Borough» da ziraat yapma hakkını elde etmesi lâzımdı. İkinci olarak da şehir, Sheriff'in tavasutu olmadan «firma burgi» i doğrudan doğruya maliye nazırına ödeme hakkını elde etmeli idi.

Muhtariyete doğru diğer bir merhalede ise şehirler, kendi hâkim, icra memuru ve belediye reislerini seçme hakkını elde ettiler.

Diğer birçok hususlarda olduğu gibi bunda da Londra diğer şehirlere tekaddüm etmiş, Henry I zamanında Sheriff'i, Richard I zamanında belediye reisini seçme hakkını kazanmış ve 1215 tarihli Büyük Berat (Magna Charta) ile bu haklar kanunlaşmıştır. Böylece Londranın açtığı yolda diğer şehirler ancak bir müddet sonra yürümeğe başlamışlardır.

Diğer bir imtiyaz ise «Merchant Guild» (Tüccar Birlikleri) nin tanınmasıdır ki bunlar ticareti nizam altına almak hususunda vâsi salâhiyetlere malik idiler.

Tüccar Birliklerinin hususî idarelerle olan münasebetleri teknik bir mesele olmak dolayısıyla mevzuumuzun haricinde kalır. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, şehirlerin idarî muhtariyetlerini elde et-

meleri ve bu muhtariyetleri tevsi etmeleri hususunda bu birliklerin çok faydaları olmuştur. Mamafih Tüccar Birlikleri (Merchant Guild) gerek nazariyatta ve gerekse fiiliyatta komünlere, belediyelere benzetilmemelidir. Henry I zamanına kadar şehirlere Tüccar Birliği kurmak hakkı fermanla nadiren tanınmıştır. Bununla beraber her mühini şehirde böyle bir teşekkül vücade gelmişti (aşağı yukarı 102 şehir). O devri anlatan bir müellifin dediği gibi «Tüccar Birliği kurabilme hakkı beledi muhtariyetin bir remzi sayılırdı.» Fakat ne o zaman ne de daha sonraları bu birlikler belediye faaliyetlerinin bütün sahasını kaplamış değillerdi. Bunlar mahallî idareler makinesinin çok ehemmiyetli fakat yardımcı bir kısmıdır, ve daha ziyade ticarî münasebetleri tanzim ederler yani fonksiyonları iktisadidir.

Daha sonraları yavaş yavaş «corporation» fikri inkişaf etmeğe başlamıştır. Bu umumiyetle şimdi olduğu gibi ferman ile elde edilirdi. Bu şekilde şehir hukukî şahsiyet iktisap eder ve tevarüs hakkı araziye sahip olma hakkı, hususî mühür kullanma hakkı, müddei ve müddeaaaleyh olabilme hakkı ve nihayet hususî nizamlar koyabilme salâhiyeti gibi birçok imtiyazlara tesahüp ederdi.

Bu hukukî terakkinin inkişafı 15 inci asrın nihayetine kadar devam etti. O devirde ferman ile «corporation» haline gelebilmiş ve muayyen bir ana yasaya malik olabilmiş şehir veya kasaba (Borough) ların adedi 200 ü bulmuştu. Mamafih 15 inci asrın sonunda bu muhtelif şehirlerin elde ettikleri beratları tetkik edersek aralarında benzerlikler bulmak kabildir. Müntehap bir «Chief-Magistrate» (Baş Hâkim), maiyetinde yardımcı hâkimler ve nihayet halkı temsil eden şehir meclisi âzaları hepsinde mevcuttur. Artık acıip bir oligarşik temayül başgöstermiştir. İdare eden sınıfın muayyen bir zümreden intihap edilmekte olması bir kaide haline gelmişti, ve şehir işlerinin görülmesinde halkın hemen hiçbir vazife ve salâhiyeti kalmamıştı.

Bu temayül 16 ve 17 inci asırlarda daha çok artmıştı. Stuartlar son zamanlarında bütün bu konstitüsyonel karışıklığı yeknasak bir hale ifrağ maksadile bir nizam altına almağa çalışmışlardır. «Quo Warranto» emirnameleri isdar edilmiş, eski Şehir Beratları geri alınarak yerine mahallî ana yasalar verilmiştir. Ayrıca Avam Kamara-sına mümessil gönderme hakkı kralın tayin ettiği «corporation» ları bırakılmıştır.

Bu hal 1835 senesinde «Municipal Reform Act» isdar edilinceye kadar bu şekilde devam etti. Bu kanunun neşriyle artık bu gibi işler

bir esasa bağlanmış oluyordu. Kanunun koyduğu esaslarla Londra ve Winchelsea müstesna olmak üzere bütün diğer şehirlerin anaya. saları yeniden ve aynı tarzda yapılmıştır. Böylece şehirlerin idare. sinde salâhiyetli makamlar kadın ve erkek bütün vergi mükellefle. rinin 3 sene müddetle seçtikleri mümessillerden teşekkül eden «Şe. hir Meclisleri» oluyordu. Şehir Meclisi âzaları aralarından bir sene müddetle bir belediye reisi seçerlerdi. Bu âzalar aynı zamanda «al. derman» tabir edilen ve Tükçe ayan veya eşraf diyebileceğimiz kimseleri de seçerlerdi ki bunların adedi hiçbir zaman şehir meclisi âzalarının adedinin üçte birinden fazla olamazdı ve mevkilerinde ancak altı sene vazife görebilirlerdi.

Şehir meclisi bir takım encümenlere ayrılarak o şekilde vazife görürdü. Meclisin olduğu gibi encümenlerin de emrinde bir takım mansup ve daimî memurlar vardı. Bu memurların başında «Town Clerk» Defter Emni denilen birisi vardır ki şehrin işlerini tedvir eden asıl bu memurdur.

Halen İngiltere ve Galler memleketinde belediye teşkilâtı mev. cut 350 şehir ve kasaba vardır. Fakat bunlar statü, mesaha ve nüfus bakımından çok değişiklik arzederler. Meselâ (1901 sayımına göre) Liverpool'un nüfusu 723.000, Hedon'un ise 1.020 dir. Aynı ta. rihte 31 şehrin nüfusu 100.000 den yukarı, 66 şehrin ise 5000 den aş. ığı idi.

Bu şehirler statü bakımından da tahalüf arzederler. Evvelâ «Ci. ty» (şehir) ile «Borough» (kasaba) arasındaki farkı bulmamız iç. a. beder. Bu tefrik zahiridir ve yalnız isim değişikliğinden ibarettir. Umumiyetle kabul olunduğuna göre City bir katedrali ihtiva eden ve piskoposun (bishop) ikamet ettiği bir Borough'dır. Fakat bunu teyid edecek bir hukuk kaidesi yoktur. Ely ve St. Davids City'dirler, fakat bunların hiç birisi bizim anladığımız mânada şehir değildirler.

Truro ve Wakefield ise piskoposluk makamları tesis edildikten sonra City payesine yükseltilmişlerdir. Fakat bunu temin için bir Kral İradesine ihtiyaç hasıl olmuştur. Aynı şekilde Sheffield ve Not. tingham da City haline ifrağ edilmişlerdir, halbuki bu şehirlerden ikisinde de piskoposluk makamı mevcut değildir. Oxford ve Glou. cester de ilk devirlerdenberi City namile anılmakla beraber Henry VIII devrine kadar bu şehirlerde piskoposluk mevcut değildi.

Görüyoruz ki bu hususta tam bir keyfilik caridir. Mamafih bu keşmekeşten muhakkak bir kaide, bir kriter çıkarmak ister isek şöyle iki prensip koyabiliriz:

1) Piskoposluk makamı mevcut olan bir «Borough» (kasaba) «City» (şehir) tabir edilir veya edilebilir.

2) Piskoposluk makamı mevcut olan bir kasabaya «City» ünvanını veren kral iradesi aynı tarzda bu ünvanı piskoposluk makamı mevcut olmayan bir kasabaya da bahşedebilir.

Hukukî vaziyetleri bakımından Borough'lar şu şekilde tefrik olunmuşlardır:

- 1) Şehir veya kasaba eyaletleri (County).
- 2) Eyalet Borough'ları.
- 3) Hususî bir «Court of Quarter Sessions» (üç ayda bir faaliyete geçen eyalet ceza mahkemesi) e sahip olan Borough'lar.
- 4) Hususî bir «Commision of the Peace» (eyalet sulh ve polis mahkemesi) e malik olan Borough'lar.
- 5) Hususî bir «Commission of the Peace» (eyalet sulh ve polis mahkemesi) e malik olmayan Borough'lar.
- 6) Hususî bir polis kuvvetine malik olan Borough'lar.
- 7) Hususî bir polis kuvvetine malik olmayan Borough'lar.

Birinci kategori tamamen tarihidir. 19 tane eski Borough mevcuttur ki eskidenberi bir eyaletin bütün teşkilâtını ihtiva ederler, ve bazı sebeplerden, bilhassa kazai bakımdan ayrı birer eyalet (County) addolunabilirler. Bunların göze çarpan hususiyetleri ayrı birer Sheriff'leri mevcut olmasıdır. Bristol, Chester, Exeter, Norwich, Oxford bu sınıfın tipik örnekleridir.

Bunlardan kat'î surette ayrılmaları icabedenler, şimdi sayıları 74 e varan eyalet Borough'larıdır ki 1888 tarihli kanun ile teşkil edilmişlerdir. 1888 tarihli kanuna göre 50,000 ve daha fazla bir nüfusu ihtiva eden her Borough, idarî sebeplerden dolayı ayrı bir eyalet halinde idare edilecektir. Pratik zaruretlerin icabile, böyle bir Borough'nun meclisi aynen bir eyalet meclisi şeklindedir, ve Borough malî, idarî ve kazai hususlarda bulunduğu eyaletlerden tamamen müstakildir.

İngiliz şehirleri arasında yekta ve nev'i şahsına münhasır bir vaziyette bulunan Londra (merkezi Londra yani City) Winchelsea ile beraber 1835 tarihli teşkilâtın haricinde kalmıştır. «City» nin haricinde kalan Londra, 1888 senesine kadar muhtelif mahallelerin (Parish) birleşmesinden ibaret addediliyor ve her mahalle bizzat heyeti ihtiyariyesi tarafından idare olunuyordu. Mamafih bazı hususlarda bu mahalleler «Metropolitan Board of Works» Merkezî İş Şûrası de-

nilen merkezi bir makamın murakabesine tâbi idi. 1888 tarihli mahalli idareler kanunu Merkezi İş Şûrasını ilga etti ve «City» nin haricinde kalan Londrayı idari bakımdan bir eyalete benzeterek bir eyalet meclisinin idaresine tevdi etti. Bu meclisin salâhiyetleri diğer eyalet meclislerinininkine müşabih olmakla beraber daha tevsi edilmiş ve şehir hayatının mudil şartlarına intibak edecek bir hale sokulmuştur.

1899 tarihli diğer bir kanun ihtiyar heyetleri yerine «Metropolitan Borough» lar ikame etmiş ve sayısı 28 i bulan bu Borough'ların her birinin başına birer belediye reisi, «alderman» (yani eşraf) ve meclis âzaları koyarak tipik bir taşra Borough'si şekline sokmuştur. Yalnız bunların malî muhtariyetleri daha dardır ve bir taraftan mahalli İdareler Şûrası (Local Government Board) diğer taraftan Londra Eyalet Meclisi (London County Council) nin murakabesi altındadırlar.

1888 ve 1899 tarihli kanunlarla meydana getirilen bu yepyeni teşkilât hükûmet merkezinin zahiri manzarasında ve idare mekanizmasında esaslı islâhat yapmıştır.

1335 de olduğu gibi 1888 ve 1899 kanunlarında da Londranın tarihi «City» sine dokunulmamıştır. Uzun asırlar Londra diğer şehirlerin örnek olarak aldıkları bir model mahiyetinde idi. Daha Norman istilâsı zamanında shire teşkilâtını iktisap etmişti. 1191 tarihinde «Communa» ya sahip olmuş, belediye reisi ve «alderman» ler tayin etmişti. 1193 tarihinde ise belediye reisini seçmek hakkına sahip olmuştur. Bu tarihte «Corporation» bir belediye reisi (Mayor), 24 «aldermen» ve 2 Sheriff'den tereküp ediyordu. O asrın nihayetlenmesinden evvel müntehap belediye meclisi azalarının «ward» larda (Birden fazla mahallenin bir araya gelmesile hasıl olan üniteye bu ad verilmiştir) aldermen'lere yardım etmeleri usulü meydana gelmiştir.

Belediye idarelerinin veya komünlerin yanı başında ve kismen onlarla memzuç bir vaziyette olan başka teşekküller de mevcuttur ki bunlara «Merchant Guild» (Tüccar Birliği) ve «Craft Guild» (Esnaf Birliği) ismi verilir.

Tudor sülâlesinin zuhurundan evvel anayasa tebellür etmeye başlayınca «City» (Merkezi Londra) nın «Corporation» u da şekil bakımından tamamlanmıştır.

Belediye Reisi (Mayor), Sheriff'ler ve parlamentoda şehri temsil eden mümessiller ile belediye meclisi azaları tarafından intihap

edilirdi. Aldermen'ler ise her ward'da bir tane olmak üzere kaydı hayat şartile seçilirlerdi. Bu anayasa esas hatlarında tadilâta maruz kalmadan bu güne kadar devam etmiştir.

Hususî bir «Court of Quarter Sessions» (üç ayda bir faaliyete geçen eyalet ceza mahkemesi) ne malik olan Borough'lar bazı muayyen hususlarda eyalete (County) tâbi olmakla beraber kazâi hususlarda tamamen müstakildirler. Bunların farık vasıfları «Court of Quarter Sessions» in hâkimi olan bir «Recorder» e, bir «Clerk of the Peace» (emniyet âmiri) ne malik olmak ve kaideten kendi «Coroner» lerini seçmek hakkını haiz bulunmaktır. «Recorder» meslekten yetişme bir hukukçudur ve kral tarafından tayin edilir.

Mahallî idare makamlarının vazife ve salâhiyetleri çok geniştir. Umumiyetle bunların âmme intizamından, sıhhat işlerinden ve talim ve terbiyeden mesul oldukları söylenebilir. Bu idareler su, gaz, elektrik temini, çarşılar, mezarlıklar, gymnasiumlar, umumî hamamlar, tramvay şebekeleri, kütüphaneler, parklar, müzeler v.s. gibi bugünkü içtimâî hayatın icabatından olan bir çok zaruretlerin ifası hususunda salâhiyet iktisap etmişlerdir.

Bu gibi hususatta mahallî idare makamlarının salâhiyetlerinin hududunu tayin ve tespit etmek, ne gibi işlere karışıp hangilerine karışmaması münasip olacağını tayin etmek çok zor ve münakaşalıdır. Bu hususta kat'î bir şey söylenemez ise de, bir iki düşünce ileri sürülebilir.

Evvelâ yapılması zarurî olan şeylerle zarurî olmıyanlar arasında, saniyen hizmet ile lüks arasında birer tefrik yapmak icabeder. Meselâ su bir ihtiyaçtır ve bunun tedariki muhakkak devlet kudret ve salâhiyetine ihtiyaç hissettirmez. Eğer hususî bir teşebbüs —iyi, bol, ve ucuz olmak şartile— böyle bir su temin edebilmiş ise belediyenin bu işi üzerine almasında bir mâna yoktur. Mamafih almaması için de bir sebep düşünülemez. Eğer hususî teşebbüsün temin ettiği su pis, gayri kâfi veya pahalı ise, o takdirde belediye müdahale edip bu işi inhisar altına almak icabeder. Çünkü bir şehir içinde birbirine rakip iki su teşkilâtının bulunamayacağı bedihidir. Kanalizasyon işi de aynı mahiyettedir. Âmmenin sıhhatini alâkadar eden bu iş beceriksiz ellere teslim edilemez.

Parklar ve meydanlar umumun sıhhatine taallûk eden icraattandır. Müzeler ve umumî kütüphaneler ise halkın terbiyesine hâdim müesseselerdir. Fakat bunlarla meselâ belediye golf sahası arasında bir tefrik yapmak icabeder. Spor ve eğlence yerleri de belki parklar

ve meydanlar kadar halk için bir ihtiyaçtır. Fakat bunları yapmakta acaba âmme idareleri için bir vazife midir?

Burada belediyelerin faaliyetlerinin ve mesuliyetlerinin genişletilmesinin leh ve aleyhinde ileri sürülen delilleri kısaca hulâsa edelim. Leh ve aleyhinde toplanan bütün bu düşünceler «Municipal Trading» (Belediyelerin Ticarî Faaliyetleri) mevzuunu teşkil eder. Belediyelerin ticarî faaliyetlerinin lehinde söylenenleri şöyle hulâsa edebiliriz:

1) Bazı ticaret sahaları mahiyetleri icabı inhisar altında bulunmak icabeder. Azim kârlar temin eden bu inhisarlar fertlerin ve hususî sendika ve şirketlerin elinde bırakılamaz.

2) İnhisar mahiyetinde olmayan işler eğer âmmenin sıhhat ve selâmeti bakımından ehemmiyetli iseler, belediye halkı temsilen işe müdahale eder ve hususî müteşebbisin kârını bertaraf etmek suretile müstehlik hemşehrilerin o şeyden faydalanmalarını daha ucuza temin eder. Vesaiti nakliye, amele evleri, v.s. temini bu kategoriye dahildir.

3) İşçilerin tâbi oldukları çalışma şartlarını islâh etmek, nümine bir patron gibi hareket etmek, yüksek ücretler vermek suretile âmme idareleri hem işçileri himaye etmiş ve hem de diğer müteşebbislere örnek olmak suretile bütün amelenin yaşama şartlarını islâha çalışmış olur.

4) Âmme idareleri hususî tüccarlardan daha avantajlı şartlar altında sermaye toplayabildiklerinden büyük teşebbüsleri hususî ellere bırakmak iktisadî bakımdan da mahzurludur.

Bu iddialar ciddi tetkiklere ihtiyaç gösterir; fakat uzun araştırmalara ve münakaşalara kapılmadan bir iki söz ile iktifa etmek mecburiyetinde bulunuyoruz.

Dikkatle tetkik edilir ve araştırılırsa inhisarların adedinin pek de sarıldığı kadar olmadığı anlaşılır.

Hakiki inhisarlar tereddütsüz belediyelere bırakılabilir. Fakat bu gibiler kaç tanedir. Hiçbir şehir bir taneden fazla gaz tesisatına ihtiyaç göstermez. Zaten bir tesisat yaparak halkın istediği şartlar—vasıf, fiyat, v.s. gibi hususlarda—dahilinde ve vatandaşların en sıkı murakabesi altında umuma arz etmek kâfi bir inhisar mahiyetini haizdir.

Mamafih âmme idaresinin hususî teşebbüsü kontrol etmekle, o teşebbüsü bizzat ifa etmekten daha iyi bir iş yapmış olup olmayacağı

hususu da cayı sualdır. Aynı şekilde şehir nakliyatı meselâ tramvay işletilmesi için de bu sual varidi hatır olabilir.

İnhisar mahiyetinde olmıyan ihtiyaçların tatminine gelince. Hususî sermayedarın veya tüccarın ihtırası ile âmmenin menfaati arasına girmek, müdahale etmek âmme idaresinin vazifesi midir? Bu suale ancak vaziyete göre hüküm vermek şartile cevap verilebilir.

Meselâ amele evleri meselesini ele alalım. Bütün hususî idareler bu mesele ile karşılaşmışlardır. Bu gibi evlerin yapılması kâr getirir veya getirmez. Eğer getirirse, pek tabii olarak hemen hususî spekülatörler bu işi yapmak isteyeceklerdir. Ve eğer kâr fazla gözüürse rekabet sayesinde bunun normal dereceye ineceği bedihidir.

Bu şartların muvakkaten veya daimî olarak ifa edilmediği bazı fevkalâde haller bulunabilir. Bu gibi ahvalde hiç kimse belediyenin teşebbüsünü muaheze etmemelidir. Fakat belki bu teşebbüse yatırılan para ticarî bakımdan kârli olmayabilir. Bütün bu ahvalde âmme idarelerinin vazifesi nedir? Eğer kârli olmayan şartlar altında ameleyi barındırır ise bu takdirde bir sınıfın hesabına diğer bir sınıf avantajlı vaziyete sokulmuş yani bir sınıfın sırtından diğer bir sınıf geçindirilmiş olur.

Maarif sahasında da aynı şey vukua gelir. Çocuklar için mektep açan belediye niçin çocuklar ve ebeveyni için evler inşa etmesin? Denebilir ki hususî idareler çocukları onların şahsî menfaatleri için değil fakat âmmenin selâmeti bakımından okutmaktadır. Tedris umumîdir, herkese açıktır. Zengin çocuğu da amele evlâdı da bundan istifade edebilir. Ev tedariki ise filiyatta kısmî (veya nispi) dir. Fakat eğer mesken temin edilen kimseler kat'i olarak tahdid edilebilirse bu imtiyazlı şahsiyetler nasıl seçileceklerdir? Vergi mükelleflerinin hesabına iskân edilecek olan bu kimseler kimler olacaktır? Eğer iskân miqyası geniş tutulacak olursa bu takdirde müntehap belediye heyeti geniş miqyasta kendi seçicilerinin muciri vaziyetine geçecektir, ve yaratılan vaziyette müşkülâttan vareste olmayacaktır.

Eğer münasebet tamamen ticarî esaslara dayanarak, evler yüksek bedelle kiraya verilirse o takdirde mesele yoktur; fakat maksud olan gaye de istihsal edilmemiş olur. Yani eğer bu meskenler ticarî zihniyete muhalif az bir bedelle kiraya veriliyorsa, zarurî olarak bir takım imtiyazlı kiracılar türetilmiş olur.

Eğer belediye kiracılarının mevcudiyeti mahallî idareler için tehlike teşkil ediyorsa, belediye işçilerinin mevcudiyeti de ayrı bir

tehlike teşkil etmez mi? Hizmetlerin ifası, menfaatlerin istihsal ve inkısamı tabii olarak mesai sarfını icabettirir. Denildiğine göre İngilterede belediye hizmetlerinde kullanılan kimselerin yekûnu, 4.000.000 u bulmuş ve bazı yerlerde beledîye intihabına iştirak eden vatandaşların %10 unu geçmiştir.

Bu hallerin mahallî idareler için gizlediği tehlikeleri uzun uzun anlatmak lüzumsuzdur. Dünyanın en demokrat komünlerinden biri olan Victoria müstemlekesinde devlet demiryolları işçileri için hususî müntehipler tespit edilmiştir. Bu belki iyi bir buluştur.

İngilterede beledi faaliyetlerin hududunu genişletmek istiyen öyle kimseler vardır ki bunlar, belediye hizmetinde çalışan kimselerin —ki fiiliyatta bu kimseler kendi patronlarının diriyanlarıdır— miktarını çoğaltmakla hasıl olacak tehlikeyi evvelden görerek te reddüt etmektedirler. Belediye hizmetinde çalışan kimseleri intihap haklarından mahrum etmek fazla ileri bir hareket olmakla beraber bu fikrin doğru ve haklı tarafları da yok değildir. Victoria bu enteresan fikri tecrübe etmekte ve bu gibi kimseleri intihaptan uzaklaştırmaktadır. Bu hareket hiç şüphesiz siyasî ve içtimai müşahitler tarafından dikkatle tetkike lâyıktır.

Şimdi sırf iktisadî olan başka bir iddia kalıyor ki o da âmme idarelerinin hususî sermayedarlardan daha elverişli şartlarla sermaye iddiharı mümkün iken büyük teşebbüsleri hususî müteşebbislerin eline bırakması iktisadî bakımdan mahzurlu olup olmadığıdır. Bazı hususlarda bu fikrin doğru olmadığı iddia olunamaz. Mafih iki sual hatıra gelebilir: Evvelâ bu avantajın devam edebileceği kat'i midir?

Saniyen mahallî makamlar teşebbüslerini kanunun çerçevesine inhisar ettirerek devam ettirebilecekler midir?

Burada emniyet, tabii olarak herhangi bir ferdin göstereceğinden çok fazladır.

Fakat eğer belediyeler spekülatif taahhütlere girerlerse, eğer hususî ticarete gayet tabii olan riskleri göze alırlarsa, mahiyeten ne kadar muhafazakâr olurlarsa olsunlar, para piyasasında bu te-fevvuklarını ve kredilerini muhafaza edebilecekler mi?

Halen aşağı yukarı %1 bir avantaja malik bulunuyorlar. Birinci sınıf bir sanayi müessesesi %4,4,5 bir faizle para istikraz ederken Birmingham, Liverpool ve Manchester gibi şehirler %3,5 faizle para bulabilmektedirler.

Fakat diğer bir sual hatıra gelebilir. Farzedelim ki sermaye bu miktar ucuz tedarik edilebildi, acaba aynı avantajlı şekilde bu istimal edilebilir mi? Şüphesiz büyük bir teşebbüste en mühim iş sermaye teminidir, fakat bu ameleme verilen ücret miktarı ile mukayese edilince ehemmiyetsiz kalır. Bir taraftan emeğin artan değeri, diğer taraftan istihsal edilen miktarın kifayetsizliği sermayenin ucuz tedarikinden hasıl olan muvazeneyi çabucak bozar. Zaten hiç bir kimse belediye teşebbüslerinin iktisadi olduğunu iddia etmemektedir. Fikirler ne kadar tatmin edici olursa olsun fiiliyat gayri kabili münakaşadır.

1875 senesinde İngiltere ve Galler memleketindeki mahalli idarelerin borçları yekûnu 92.820.000 İngiliz lirası idi. 1905 senesinde ise bu rakam 482.984.000 İngiliz lirasına yükselmişti.

Görülüyor ki 30 senede tezayüd nispeti %369 dur. Aynı nisbette bir artış ne nüfusta ve ne de gelir miktarında vukua gelmiştir. 1871 senesinde nüfus miktarı 22.905.000 idi, otuz sene sonra ise 32.526.075 oldu. İlk devrede nüfus miktarına düşen borç miktarı 4 İngiliz lirası iken ikinci devrede 15 İngiliz lirasına yükselmiştir. Bu vâsi borçların karşılıklarının mevcut olduğu ve sarfiyatın büyük bir kısmının temettü getirecek kaynaklara yatırıldığı iddia edilmiş ise de, bu iddianın kontrolü hiç bir zaman mümkün olmamıştır.

Bazıları da belediye muhasebe usullerine hücum etmekte ve ticari muhasebenin buralara tatbikinde bütün kârlı olarak gösterilen teşebbüslerin hakikatte zarar hanesine kaydedileceğini tahmin etmektedirler. Bu hususlar biraz fazla teknik ve mevzuumuzun kısmen haricinde olmakla beraber, iddianın sıhhatini kontrol bakımından son bir araştırma faydadan hâli değildir.

Bu belediye teşebbüsleri eğer hakikaten kâr bırakıyorlarsa, bu kârlar senevi sarfiyatın azalması şeklinde gözükmeğe icabeder. Bu böyle olmadığı gibi bilâkis aksi husule gelmektedir. 1875 senesinde ödenen vergi miktarı 19.000.000 İngiliz lirası yani nüfus başına 16 s. 2 d. iken 1905 senesinde 58.000.000 İngiliz lirasına yani nüfus başına 34 s. 1 d. e yükselmiştir.

Bu rakamlar da sarih olmakla beraber meseleyi halleder mahiyette değildir. İhtimal ki sarfedilen meblağlar mukabilinde iyi ve faydalı neticeler elde edilmiştir. Sarfiyatın büyük bir kısmı geniş mânasında belki kârlı olabilir. Eğer şehirli vatandaşların fiziki ve

normal durumları islâh edilir ise sarfiyatın mahaline masruf olduğu iddia edilebilir.

Münakaşayı fazla uzatmamak için diyebiliriz ki, mahalli idarelerin faaliyet sahalarının hudutlarını tespit etmek pratik sahada zannedildiği kadar ehemmiyetli değildir. Devletlerin büyüklüğünü meydana getiren idare teşkilâtı değil, fakat vatandaşların vasıflarıdır. Stuart Mill'in bıkmadan tekrarladığı bir sözü burada hatırlatmak icabeder: «Bir devletin değeri, nihayet onu terkip eden fertlerin değeri demektir. İdari usuller yüzünden tekâmül ve inkişafının gecikmesine göz yuman, fertleri, daha kolaylıkla idare edebilmek maksadile inkişaflarına mâni olan bir devlet, küçük adamlarla büyük işler yapılmasına imkân olmadığını görecektir, ve o vakit uğruna her şeyi feda ettiği idare makinesinin ne kadar mükemmel olursa olsun bir işe yaramadığını esefle idrak edecektir.»

Mahalli idareler teşkilâtını anlattıktan sonra, bu idarelerin devletle olan münasebetleri nedir? bunu görelim.

Bu hususa kısmen temas edildi ise de, biraz daha tafsil etmemiz icabeder.

Son zamanlarda İngilterede vukua gelen siyasi inkişafın, yeknazarda mütenakız görünen, iki mümeyyiz vasfı vardır.

Evvelâ mahalli idarelerde yapılan geniş islâhat ve inkişaf göze çarpar. Buna mukabil devletin kontrolü da gittikçe artmaktadır. Dahiliye Nezareti «Local Government Board» (Mahalli idareler şûrası) ve «Board of Trade» (Ticaret Şûrası) nın salâhiyetleri arttırılmış ve birçok müfettişlikler ihdas edilerek devlet tarafından vaz edilmiş olan kaidelere mahalli idarelerce riayet edilip edilmediği kontrole başlanmıştır.

1834 tarihi «Poor Law» (Fakirler Kanunu) teşkilâtında yeni bir devrin başlangıcı olmuştur. Eskiden her mahalde ayrı ayrı prensiplere ve mevzî zaruretlere göre idare olunan bu teşkilât, o tarihten sonra «Central Poor Law Board» (Fakirler Kanunu Merkez Şûrası) nın umumî murakabesi altında toplanmıştır. Zamanla bu şûranın vazife ve salâhiyetleri genişlemiş ve «Local Government Board» (Mahalli İdareler Şûrası) ünvanını almıştır. Bu örnek bütün diğer teşekküllere misal teşkil etmiş, ve, meselâ Dahiliye Nezaretinde fabrikalar, madenler, hapishaneler; Ticaret Nezaretinde fenerler, balıkçılık işleri, v.s., Maarif Nezaretinde mektepler için mümasil şûralar kurulmuştur.

Bütün bu hususatta devletin müdahalesi gittikçe artan bir şekilde hiss olunmakla beraber, büyük ve zengin mahallî idareler bu müdahaleden kısmen uzak kalabilmektedirler. Bu da hiç şüphesiz İngiliz halkının düşünce ve ananepereştiğinin bir neticesidir. Profesör Percy Ashley'in dediği gibi, «İngilterede hususî idareler muhtariyetinin, siyasî ve konstitusyonel tarihin yarattığı bir zaruret olduğu zihniyeti mevcuttur». Görüldüğü gibi İngilterede mahallî idareler merkezi idareyi yaratmışlardır. Halbuki Fransa ve Almanya da merkezi idareler mahalli idareleri meydana getirmişlerdir. Bu husus bütün İngiliz müesseseleri ve idare makinesi üzerinde derin tesirler bırakmış olan esaslı bir farktır. Tarihi göreneklerin tesiri o kadar kuvvetlidir ki İngiliz vatandaşlarında mahallî idarelerin, hiç bir merkezi kuvvetin müdahale edemeyeceği esasî bir hak olduğu telâkkisi mevcuttur. Bununla beraber mahalli idareler istedikleri gibi hareket etmekte tamamen serbest değillerdir. Devlet icabında bunları murakabe etmek salâhiyetini haizdir.

Merkezi idarenin mahallî idareler üzerindeki murakabesi üç taraflıdır: kazai, teşriî, ve idarî. Mahallî makamlar tam mânasile muhtar değillerdir. Eğer salâhiyetlerini tecavüz ederler veya vazifelerini ifa etmezlerse mevcut kanunlarla, Parlamento veya devlet teşkilâtından herhangi birile ihtilâf haline düşmüş olurlar.

Memurların kanun karşısındaki mesuliyeti İngiliz âmme hukukunun karakteristik bir vasfıdır. Bu diğer memleketlerde idare makamlarına birçok imtiyazlar ve salâhiyetler bahşeden idare hukukunun İngilterede olmayışının bir neticesidir. İngilterede bütün mahalli idareler memurları vazifelerinden mütevellit kusurlarından dolayı hususî hukuk ahkâmına tâbidirler ve âdi mahkemelere sevkolunurlar.

Bütün devlet memurları da başta Başvekil ve Adliye Nazırı olmak üzere aynı hükümlere tâbidirler.

Merkezin mahallî idareler üzerindeki bu mürakabesi acaba kâfi midir? Buna cevap vermek herhalde zannedildiği kadar kolay olmasa gerektir. Bazıları kısmen ima ettiğimiz sebeplerden dolayı, büyük ve zengin mahallî idareler üzerindeki sıkı merkezi mürakabeye taraftar değillerdir. Meselâ Manchester, Liverpool, Birmingham şehirleri sakinleri mahallî işleri tedvir hususunda kendilerinin de en aşağı Londradaki hükümet memurları kadar salâhiyettar oldukları iddiasındadırlar. Diğer taraftan bazıları da merkezi müdahalenin

artması ile muhteris mahallî makamların borçlanma ve sarfiyat temayüllerine daha tesirli bir mürakabenin mümkün olabileceği kanaatinde bulunmaktadır. Bugün mahallî idareler Parlamantonun veya Mahallî İdareler Şûrasının karar ve tasvibi olmadan hiç bir istikraz akdedemezler.

Bazıları bunun da gayri kâfi olduğu kanaatinde dirler. Devletin kontrolunda bulunan bir mahallî idare muhasebesinin daha mazbut ve hesaplı olacağı fikrindedirler.

Görülüyor ki mesele çok karışık ve münakaşalıdır.

Mahallî temsil ile mahallî vergiler tarhi arasında geniş bir nisbetsizlik mevcuttur. Vergiler ekseri ahvalde kısmen kiralarla memzuç bir haldedir; çünkü vergiler kiracı tarafından değil, fakat mal sahibi tarafından tedäye olunmaktadır.

Meselâ Birmingham'da «Town Clerk» (Defter Emni) tarafından yapılan bir tetkikte şehir sakinlerinin % 70.75 inin, vergisi sahibi tarafından tediye edilen evlerde oturan kimseler oldukları anlaşılmıştır.

Londrada belediye müntehiplerinin aşağı yukarı yarısı doğrudan doğruya vergi vermeyen kimselerdir. West Ham'da ise 48,000 kişiden ancak 14,000 i doğrudan doğruya vergi vermektedirler. Bunun ciddi bir tehlike olduğu ve idarî bazı mahzurlar bahasına olsa da devamına mâni olunmak icabettiği söylenmektedir. Eğer mümesilllerinin malî siyasetinden doğrudan doğruya bir mesuliyet hissetmeyen belediye müntehiplerinin miktarı büyük bir sayıya baliğ olursa, temsil edilmeyen fakat vergi veren birçok emlak mevcut bulunmuş olur.

Bu vaziyet anonim şirketlerin inkişaf ve taammümünün bir neticesidir. Meselâ bazı «Parish» (köy veya mahalle) ler vardır ki aşağı yukarı bütün vergileri bir tek demiryolu kumpanyası tarafından ödenmektedir. «The London and North-Western Company» demiryolu kumpanyası denildiğine göre senede 600.000 İngiliz lirası vergi vermekte, buna mukabil bu vergileri tediye ettiği makamlarda hiç bir surette temsil olunmamaktadır.

Manchester ve Liverpool'da fiiliyatta vergi veren emvalin üçte biri hiçbir rey hakkı olmayan korporasyon ve kumpanyaların elindedir.

Görülüyor ki İngilterede umumî temayül Devlet müdahalesinin genişlemesi lehindedir.

Son olarak bugün İngilterede mahallî idarelerin istikbali hak-

kında İngiliz hukukçuları arasında mevcut kanaatleri şu şekilde ifade edebiliriz:

İslâha ve günün ihtiyaçlarına uydurulmağa ne kadar çalışılırsa çalışılsın, hiçbir inkılâp asırlarca İngiliz siyasî hürriyetine beşik vazifesi görmüş olan mahallî idareler müessesesini inhitattan korumaya muvaffak olamayacaktır.

Asistan Vakur Versan

BİBLİOGRAFYA :

Ashley: Local Government; Anson: The Law and Custom of the Constitution; Jenks: English Local Government; Marriott: English Political Institutions; A. B. Keith: The state and the Nation, Constitutional Law; F. A. Ogg: English Government and Politics; W. I. Jennigs: Parliament, The Law and the Constitution; G. E. Robinson: Public Authorities and Legal Liability; Chalmers and Asquith: Constitutional Law; W. I. R. Fraser: An Outline of Constitutional Law; E. C. S. Wade: Constitutional Law; W. A. Robson: Justice and Administrative Law; Ramsay: How Britain is Governed; M. Nathan: Great Britain.
